

że w produkcji roślinnej między gospodarstwami branyymi za podstawę do obliczeń kosztów, a danymi masowymi nie ma rażących odchyleń. Natomiast w produkcji zwierzęcej występują poważne różnice, które na drodze kalkulacji staramy się niwelować.

3. Analiza kosztów i opłacalności podstawowych produktów rolnych w gospodarstwach chłopskich

Analiza kosztów i opłacalności podstawowych produktów rolnych w gospodarstwach chłopskich przeprowadzona zostanie w dwóch przekrojach: a) terytorialnego zróżnicowania, b) dynamicznym. Dla analizy kategorii opłacalności posługujemy się różnymi kryteriami, a mianowicie: **wskaźnikiem opłacalności** — procentowym stosunkiem ceny do kosztu (stopniem pokrycia pełnego kosztu przez cenę), **dochodem globalnym (produkcją czystą) na 1 dzień pracy oraz produkcją czystą na 1 ha** (w produkcji zwierzęcej na 1 ha powierzchni paszowej). Wskaźnik opłacalności w sensie miary absolutnej stosunkowo najmniej jest przydatny do analizy opłacalności poszczególnych produktów w gospodarce chłopskiej. Kryterium celu działalności produkcyjnej tej gospodarki nie jest zysk a dochód. Dlatego też przywiązywanie zbytnej wagi do absolutnej wysokości tego wskaźnika w danym roku prowadzić może do błędnych wniosków. Z drugiej strony jest to jedyny wskaźnik pozwalający na odniesienie ceny do sumy nakładu materiałowego i nakładu pracy. Z tego względu wskaźnik ten ma określoną przydatność przy analizie w układzie relatywnym i dynamicznym. Znacznie bardziej przydatne jako kryteria opłacalności w tej gospodarce są wskaźniki produkcji czystej na dzień pracy i na hektar, których wielkość absolutna nie jest obciążona subiektywizmem umownej opłaty pracy. Mówią one w sposób bezpośredni o wynagrodzeniu dwóch decydujących w gospodarce chłopskiej czynników produkcji pracy i ziemi. Łączna ich analiza wydaje się być najwłaściwszym sposobem oceny absolutnej i względnej opłacalności danego produktu.

a. Terytorialne zróżnicowanie kosztów i opłacalności produktów rolnych.

Analizę rozpoczniemy od przedstawienia zróżnicowania przeciętnego poziomu kosztów jednostkowych pszenicy i żyta, ziemniaków, buraków cukrowych, mleka, żywca wołowego i wieprzowego w układzie wojewódzkim.

Województwa podzielone zostały na trzy grupy: niskich, średnich i wysokich kosztów jednostkowych (niekiedy zachodziła potrzeba wydzielenia 4-tej grupy o b. wysokich kosztach). Tabela jest na ogół dość przejrzysta i nie wymaga szczegółowej analizy. Warto może zwrócić uwagę na województwa o zdecydowanie najniższych kosztach. Są to w pszenicy: Gdańsk, Bydgoszcz, Opole, Wrocław, Olsztyn i Poznań. Dotyczy to oczywiście tych terenów (gospodarstw) wymienionych województw, gdzie uprawiana jest pszenica. Do terenów o najwyższych kosztach zaliczyć można województwa: Kraków, Białystok, Warszawa, Lublin, Kielce i Rzeszów. Produkcja żyta okazuje się najtańsza w rejonie szczecińsko-koszalińskim i poznańsko-bydgoskim oraz łódzkim, najdroższa — w rejonie południowo-wschodnim. W produkcji ziemniaka terenem o najniższych kosztach są województwa północne: Szczecin, Olsztyn i Koszalin, rejon poznańsko-bydgoski oraz Łódź i Warszawa. W buraku cukrowym na czoło wysuwają

Tabela VIII

Koszty jednostkowe podstawowych produktów roślinnych — średnia za lata 1959/60 i 1960/61

Lp.	Pszemica			Żyto			Ziemniaki			Buraki cukrowe		
	województwo	zł/q	%	województwo	zł/q	%	województwo	zł/q	%	województwo	zł/q	%
1. Gdańsk		176,5	100,0	Szczecin	158,5	100,0	Szczecin	47,1	100,0	Poznań	26,0	100,0
2. Bydgoszcz		192,9	109,3	Koszalin	188,0	118,6	Olsztyn	55,5	117,8	Szczecin	28,0	107,7
3. Szczecin		212,8	120,6	Bydgoszcz	198,5	125,2	Koszalin	58,6	124,4	Zielona Góra	33,6	129,2
4. Opole		215,0	121,8	Poznań	203,9	128,6	Bydgoszcz	59,5	126,3	Bydgoszcz	35,1	134,9
5. Wrocław		219,6	124,4	Łódź	207,9	131,2	Poznań	59,8	126,9	Wrocław	36,7	141,1
6. Olsztyn		220,7	125,0	Gdańsk	219,2	138,3	Wrocław	59,9	127,2	Opole	39,1	150,4
7. Poznań		226,9	128,5	Wrocław	229,2	144,6	Łódź	61,2	129,9	Warszawa	48,6	186,9
8. Koszalin		256,2	145,1	Opole	235,0	148,3	Warszawa	64,5	136,9	Olsztyn	48,7	187,3
9. Zielona Góra		267,8	151,7	Olsztyn	239,6	151,2	Lublin	64,2	136,3	Lublin	56,2	216,1
10. Łódź		280,9	159,1	Warszawa	251,8	158,9	Białystok	65,2	138,4	Kielce	56,6	217,7
11. Kraków		308,3	174,7	Białystok	266,1	167,9	Gdańsk	68,0	144,4	Koszalin		
12. Białystok		332,1	188,1	Zielona Góra	267,0	168,4	Zielona Góra	70,2	149,0	Rzeszów	76,5	294,2
13. Warszawa		337,9	191,4	Lublin	301,6	190,3	Opole	71,4	151,6	Kraków	89,8	345,4
14. Lublin		349,8	198,2	Kielce	327,6	206,7	Kielce	96,1	204,0	Łódź	—	—
15. Kielce		355,6	201,5	Kraków	328,3	207,1	Kraków	100,7	213,8	Białystok	—	—
16. Rzeszów		388,5	220,1	Rzeszów	382,7	241,4	Rzeszów	112,2	238,2	Gdańsk	—	—
Średnio		271,3			250,3			69,6			47,9	

* Buraki cukrowe: — dane za rok 1960/61

Tabela IX

Koszt 1 litra mleka, 1 kg żywca wolowego i 1 kg żywca wieprzowego średnio za lata 1959/60 i 1960/61

Lp.	M l e k o			Ż y w i e c w o l o w y			Ż y w i e c w i e p r z o w y		
	województwo	koszt jed-nostkowy	%	województwo	koszt jed-nostkowy	%	województwo	koszt jed-nostkowy	%
1.	Olsztyn	1,53	100,0	Olsztyn	9,00	100,0	Poznań	15,12	100,0
2.	Zielona Góra	1,77	115,7	Zielona Góra	10,42	115,8	Szczecin	16,63	109,9
3.	Koszalin	1,92	125,5	Koszalin	11,37	126,3	Zielona Góra	16,72	110,6
4.	Gdańsk	1,96	128,1	Gdańsk	11,58	128,7	Koszalin	16,75	110,8
5.	Poznań	1,99	130,1	Poznań	11,76	130,7	Bydgoszcz	18,13	119,9
6.	Bydgoszcz	2,07	135,3	Bydgoszcz	12,22	135,8	Warszawa	18,35	121,4
7.	Szczecin	2,20	143,8	Szczecin	13,01	144,5	Gdańsk	18,54	122,6
8.	Białystok	2,23	145,7	Warszawa	13,18	146,4	Białystok	19,04	126,2
9.	Warszawa	2,23	145,7	Białystok	13,20	146,7	Olsztyn	19,52	129,1
10.	Opole	2,34	152,9	Opole	13,89	154,3	Wrocław	20,46	135,3
11.	Wrocław	2,37	154,9	Wrocław	14,00	155,5	Lublin	20,74	137,2
12.	Łódź	2,46	160,8	Łódź	14,53	161,4	Kielce	20,93	138,4
13.	Lublin	2,54	166,0	Lublin	15,00	166,7	Opole	21,23	140,4
14.	Kraków	2,55	166,7	Kraków	15,10	167,8	Łódź	21,40	141,5
15.	Rzeszów	3,18	207,8	Rzeszów	18,00	200,0	Rzeszów	21,86	144,6
16.	Kielce	.	.	Kielce	.	.	Kraków	21,94	145,1
Średnio		2,22			13,08			19,21	

się województwa: Poznań, Szczecin, Zielona Góra, Bydgoszcz, Wrocław i Opole. Dane tablicy odpowiadają więc w zasadzie ogólnemu rozeznaniu geograficzno-rolniczemu. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że województwa ziem północno-zachodnich znajdują się na ogół w grupie o najniższych kosztach.

W produkcji zwierzęcej najniższe koszty produkcji mleka i żywca wołowego (żywiec wołowy ma w naszych warunkach ciągle jeszcze charakter produktu ubocznego) mają województwa: Olsztyn, Zielona Góra, Koszalin, Gdańsk, Poznań, Bydgoszcz i Szczecin. W trzodzie chlewnej — na czoło wysuwają się: Poznań, Szczecin, Zielona Góra i Koszalin. Zróżnicowanie kosztów w trzodzie chlewnej jest stosunkowo najmniejsze.

Wysokość jednostkowego kosztu produkcji zależy od dwu czynników: wysokości nakładu i plonu (wydajności jednostkowej zwierząt gospodarskich). Dlatego też o sposobie gospodarowania (intensywności) mówi nie tyle koszt jednostkowy, ile nakład globalny (materiałowy i pracy) na jednostkę powierzchni czy też pogłowia. Zróżnicowanie tego nakładu w układzie wojewódzkim ilustruje poniższe zestawienie.

W stosunku do tabeli kosztów nastąpiły tu stosunkowo niewielkie, ale w niektórych wypadkach charakterystyczne przesunięcia. I tak np. Białystok, który w poprzedniej tabeli znalazł się w grupie najwyższych kosztów jednostkowych pszenicy — tutaj występuje w grupie najniższych nakładów. Opole natomiast, należące do grupy najniższych kosztów pszenicy, w tym wypadku przesuwa się do grupy o stosunkowo wysokich nakładach. Na ogół jednak niższym nakładom odpowiadają z reguły niższe koszty. Należy oczywiście brać pod uwagę niejednorodność pojęcia nakład globalny w różnych województwach. Jednak zestawienie województw według wysokości nakładu pracy i nakładu materiałowego, którego tu dla oszczędności miejsca nie przytaczamy, nie wykazało istotnych rozbieżności. Z reguły województwa o wysokim nakładzie pracy charakteryzują się jednocześnie wysokim nakładem materiałowym. Jedynie w woj. białostockim niskim nakładom materiałowym odpowiadają stosunkowo wysokie nakłady pracy. Jednakże i samo pojęcie nakładu materiałowego nie jest homogeniczne dla różnych województw. Rejon południowo-wschodni o najwyższych nakładach materiałowych w produkcji roślinnej osiąga ten poziom dzięki najwyższym w kraju dawkom obornika przy jednocześnie jednym z najniższych poziomów nawożenia mineralnego na hektar (tab. 3—15). W produkcji zwierzęcej rejon poznańsko-bydgoski o stosunkowo najniższych nakładach materiałowych na 100 kg przyrostu trzody chlewnej zużywa jednocześnie najwięcej pasz treściwych (tab. 20—23). Rejon olsztyński lub zielonogórski o niskich nakładach materiałowych na sztukę bydła wykazuje jednocześnie przeszło dwukrotnie wyższe nakłady siana niż np. rejon poznańsko-bydgoski, który za to zużywa dwa razy więcej pasz treściwych (tab. 16—19). Właśnie z tego względu, w tych wszystkich wypadkach, w których pozwalały na to dane, zamieszczono w opracowaniu tablice ilustrujące strukturę nakładu zarówno w wyrażeniu wartościowym, jak i w wyrazie naturalnym¹. Analiza w tym układzie może być pomocną dla bardziej pogłębionej oceny reakcji opłacalnościowych producenta. Np. wyższa cen pasz treściwych inaczej odbija się na producencie-chłopie poznańskim niż na olsztyńskim lub rzeszowskim. Rosnące możliwości odpływu siły roboczej z rolnictwa do przemysłu (i ich kosztowa konsekwencja — wzrost wartości dnia pracy chłopą) szczególnie silnie

¹ Szczególnie zwracamy uwagę na tablice dotyczące powierzchni paszowej na sztukę inwentarza (tabl. 34, 36) i zużycia jednostek karmowych (tabl. 38, 39, 40).

Tabela X

Nakłady na 1 ha poszczególnych produktów roślinnych i zwierzęcych (średnia za lata 1959/1960 i 1960/1961)

Lp.	P s z e n i c a			Ż y t o			Z i e m n i a k i		
	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%
1. Szczecin		3882,0	100,0	Szczecin	3421,5	100,0	Szczecin	6757,0	100,0
2. Olsztyn		3985,6	102,7	Koszalin	3582,5	104,7	Olsztyn	7323,7	108,4
3. Koszalin		4328,5	111,5	Gdańsk	3843,6	112,3	Bydgoszcz	7496,3	100,9
4. Bydgoszcz		4444,2	114,5	Olsztyn	4086,4	119,4	Gdańsk	7985,9	118,2
5. Białystok		4593,5	118,3	Białystok	4100,0	119,8	Łódź	7991,9	118,3
6. Gdańsk		4648,5	119,7	Bydgoszcz	4149,6	121,3	Poznań	8200,9	121,4
7. Zielona Góra		4860,2	125,2	Łódź	4241,0	124,0	Koszalin	8508,7	135,9
8. Poznań		5151,2	132,7	Poznań	4289,4	125,4	Białystok	9036,4	190,7
9. Wrocław		5167,7	133,1	Warszawa	4510,2	131,8	Wrocław	9149,0	135,9
10. Opole		5538,5	142,7	Zielona Góra	4531,8	132,5	Warszawa	9231,0	136,6
11. Kraków		5694,6	146,7	Wrocław	4676,9	136,7	Lublin	9263,9	137,1
12. Łódź		5716,0	147,2	Lublin	5226,6	157,8	Kraków	9746,6	144,2
13. Warszawa		5880,5	151,5	Opole	5532,2	161,7	Zielona Góra	9956,0	147,3
14. Lublin		5918,3	152,5	Kielce	5569,8	162,8	Kielce	10384,2	153,7
15. Kielce		6405,5	165,0	Kraków	5721,5	170,1	Opole	10846,8	160,5
16. Rzeszów		6566,6	169,2	Rzeszów	6640,4	194,1	Rzeszów	12302,0	182,1

Tablica X cd.

Lp.	Buraki cukrowe			Bydło na 1 krowę			Trzoda na 100 kg przyrostu		
	województwo	zł/ha	%	województwo	zł	%	województwo	zł	%
1. Poznań		9417,4	100,0	Olsztyn	6184,3	100,0	Poznań	1786,2	100,0
2. Szczecin		9854,4	104,6	Białystok	6629,8	107,2	Szczecin	1902,8	106,5
3. Bydgoszcz		10182,3	108,1	Zielona Góra	7021,7	113,5	Zielona Góra	1907,3	106,8
4. Olsztyn		10619,2	112,8	Koszalin	7339,2	118,7	Koszalin	1909,9	106,9
5. Zielona Góra		10847,0	115,2	Gdańsk	7509,2	121,4	Bydgoszcz	2066,1	115,7
6. Opole		12416,5	131,8	Warszawa	7514,0	121,5	Warszawa	2075,6	116,2
7. Wrocław		13152,9	139,7	Kraków	7840,5	126,8	Gdańsk	2082,6	116,6
8. Warszawa		14436,4	153,3	Poznań	7855,8	127,0	Białystok	2146,8	120,2
9. Kielce		14447,7	153,4	Lublin	7925,8	128,2	Olsztyn	2194,7	122,9
10. Koszalin		.	.	Bydgoszcz	8326,6	134,6	Wrocław	2301,6	128,9
11. Lublin		16340,4	173,5	Szczecin	8363,4	135,2	Lublin	2310,9	129,4
12. Rzeszów		17273,7	183,4	Opole	8403,6	135,9	Kielce	2333,4	130,6
13. Kraków		18751,8	199,1	Wrocław	8454,8	136,7	Opole	2337,1	130,8
14. Łódź		—	—	Łódź	8852,7	143,1	Łódź	2377,0	133,1
15. Białystok		—	—	Rzeszów	9332,5	150,9	Rzeszów	2407,3	134,8
16. Gdańsk		—	—	Kielce	—	.	Kraków	2466,8	138,1

będą działały w tym rejonie, gdzie najłatwiej je praktycznie zrealizować i gdzie praca stanowi wysoki procent w strukturze kosztu.

× × ×

Zróżnicowanie terytorialne poziomu opłacalności podstawowych produktów rolnych ilustruje tab. XI i XII produkcji czystej na 1 dzień pracy, produkcji czystej na hektar.

Analizę tego zróżnicowania należy jednak poprzedzić zwróceniem uwagi na wielkości **średnie**. Przeciętna produkcja czysta (dochód) na dzień pracy w produkcji roślinnej jest co najmniej dwa lub nawet przeszło dwa razy wyższa niż w produkcji zwierzęcej. Stanowi to między innymi przyczynę zróżnicowania w kalkulacji kosztów wyceny tzw. umownej opłaty pracy. Prawdopodobnie ta występuje jako przeciętna. W poszczególnych województwach zróżnicowanie to może być słabiej lub wyraźniej zaznaczone. W tablicy przedstawiającej kształtowanie się produkcji czystej na 1 ha na uwagę zasługuje fakt, że przeciętny dochód z hektara (paszowego) w produkcji zwierzęcej jest wyższy niż dochód z hektara produkcji zbożowej. I w tym wypadku mamy do czynienia z pewną przeciętną. W rzeszowskim 1 ha powierzchni paszowej dla trzody chlewnej daje wyższy dochód niż dwa hektary (1 ha żyta + 1 ha ziemniaków) nie przeznaczonych na spasanie. W łódzkim natomiast hektar żyta daje wyższy dochód w stosunku do hektara przeznaczonego na spasanie trzody chlewnej (oczywiście w ramach poszczególnego województwa można przeprowadzić dalsze różnicowanie w mniejszych jednostkach terytorialnych).

Uszeregowanie województw w tab. XI i XII według rosnącej produkcji czystej stanowi w zasadzie (poza nielicznymi wyjątkami) odwrotność tablic dotyczących zróżnicowania według poziomu nakładów. Województwa o wysokim nakładzie mają niską produkcję czystą, w województwach o niskim nakładzie produkcja czysta jest wyższa. Pewne przesunięcia pomiędzy układem województw wg produkcji czystej na hektar, a produkcji czystej na dzień pracy wynikają z pewnego zróżnicowania układu województw według nakładu materiałowego, w stosunku do układu według nakładów pracy. Istotniejsze przesunięcia występują pomiędzy tymi układami w produkcji zwierzęcej. Wpływa na to dodatkowy czynnik, jakim jest zróżnicowanie powierzchni paszowej na sztukę inwentarza (tab. 34 i 36). W produkcji bydłowej np. Olsztyn o najwyższej produkcji czystej na dzień pracy posiada zarazem najniższą produkcję czystą na hektar powierzchni paszowej (duża powierzchnia paszowa na sztukę). W produkcji trzody chlewnej Rzeszów o niskiej produkcji czystej na dzień pracy wykazuje się zarazem wysoką produkcją czystą na hektar powierzchni paszowej pod trzodę chlewną. W zależności od tego, który z czynników produkcji (praca czy ziemia) w danym terenie znajduje się w minimum — kryterium dochodu z pracy lub z ziemi wysuwa się na czoło jako decydujące kryterium opłacalnościowe.

Terytorialne zróżnicowanie wskaźników dochodowości (produkcji czystej) nie wyjaśnia jednak w pełni kryteriów opłacalności jakimi kieruje się producent. Fakt, że np. w woj. krakowskim dochód na dzień pracy w hodowli bydła wynosi 26 zł, a w poznańskim 40 zł wcale nie musi oznaczać, że chłopci krakowscy winni nastawiać się na produkcję np. trzody chlewnej, a poznańscy — na hodowlę bydła. Czy też np. fakt, że dochód na dzień pracy w opolskim i rzeszowskim w produkcji trzody chlewnej jest mniej więcej jednakowy (ca 17 zł)

Tabela XI

Produkcja pszenicy poszczególnych produktów na 1 dzień pracy — średnia za lata 1959/60 i 1960/61

Lp.	P s z e n i c a			Ż y t o			Z i e m n i a k i		
	województwo	zł	%	województwo	zł	%	województwo	zł	%
1. Rzeszów		25,0	100,0	Kielce	17,0	100,0	Rzeszów	29,0	100,0
2. Warszawa		28,5	114,0	Rzeszów	19,0	111,7	Kielce	41,0	141,4
3. Kielce		44,0	176,0	Kraków	29,0	170,6	Kraków	50,0	172,4
4. Lublin		47,0	188,0	Warszawa	37,0	217,6	Ziel. Góra	60,0	206,9
5. Łódź		50,5	202,0	Lublin	45,5	267,6	Lublin	68,0	234,5
6. Kraków		71,0	284,0	Zielona Góra	47,0	276,5	Wrocław	85,5	294,8
7. Zielona Góra		107,5	430,0	Olsztyn	47,5	279,4	Opole	87,0	300,0
8. Koszalin		112,5	450,0	Białystok	50,5	297,1	Gdańsk	93,0	320,7
9. Poznań		136,0	544,0	Gdańsk	69,5	408,8	Białystok	95,0	327,6
10. Olsztyn		150,5	602,0	Łódź	75,0	441,2	Warszawa	95,5	329,3
11. Wrocław		159,0	636,0	Wrocław	75,5	444,1	Bydgoszcz	116,0	400,0
12. Bydgoszcz		164,5	658,0	Opole	76,5	450,0	Koszalin	123,0	424,1
13. Opole		175,5	702,0	Bydgoszcz	98,0	576,5	Poznań	124,5	429,3
14. Szczecin		208,5	834,0	Poznań	100,5	591,2	Olsztyn	128,5	443,1
15. Gdańsk		235,0	940,0	Koszalin	105,5	620,6	Łódź	130,5	450,0
16. Białystok				Szczecin	172,0	111,8	Szczecin	207,0	713,8

Średnia

114,3

66,6

95,8

Tabela XI cd.

Lp.	Buraki cukrowe*			Bydło			Trzoda chlewna		
	województwo	zł	%	województwo	zł	%	województwo	zł	%
1. Kraków		30,0	100,0	Rzeszów	20,5	100,0	Łódź	13,5	100,0
2. Rzeszów		41,0	136,7	Lublin	22,5	109,6	Opole	17,0	125,9
3. Koszalin				Kraków	26,5	129,3	Rzeszów	17,5	129,6
4. Lublin		68,0	226,7	Łódź	26,5	129,3	Kielce	20,0	148,1
5. Kielce		71,0	236,7	Białystok	26,5	129,3	Lublin	21,5	159,3
6. Warszawa		95,0	316,7	Wrocław	35,5	173,2	Kraków	23,5	174,1
7. Olsztyn		109,0	363,3	Opole	37,0	180,5	Wrocław	26,5	196,3
8. Opole		117,0	390,0	Warszawa	39,0	190,2	Olsztyn	29,5	218,5
9. Zielona Góra		119,5	398,3	Poznań	40,0	195,1	Białystok	33,0	244,4
10. Bydgoszcz		148,0	493,3	Szczecin	40,0	195,1	Warszawa	36,5	270,4
11. Wrocław		156,0	520,0	Bydgoszcz	48,0	234,1	Gdańsk	40,0	296,3
12. Poznań		209,0	696,7	Koszalin	50,5	246,3	Zielona Góra	49,0	363,0
13. Szczecin		217,0	723,3	Gdańsk	58,5	285,4	Szczecin	56,0	414,8
14. Łódź		—	—	Zielona Góra	62,5	304,9	Koszalin	58,0	429,6
15. Białystok		—	—	Olsztyn	77,0	375,6	Bydgoszcz	80,0	592,6
16. Gdańsk		—	—	Kielce			Poznań	104,5	774,1
		115,0			40,7			39,1	

* Buraki cukrowe: dane za rok 1960/61.

Tabela XII

Produkcja czysta na 1 ha poszczególnych produktów rolnych — średnia za lata 1959/1960, 1960/1961

Lp.	P s z e n i c a			Ż y t o			Z i e m n i a k i		
	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%
1. Rzeszów		725,0	100,0	Kielce		458,5	Kraków	2029,0	100,0
2. Warszawa		915,5	126,3	Rzeszów		630,5	Rzeszów	2098,0	103,2
3. Kraków		1316,5	181,6	Kraków		671,0	Kielce	2394,0	118,0
4. Lublin		1336,5	184,3	Olsztyn		733,5	Zielona Góra	3533,0	174,1
5. Kielce		1340,0	184,6	Warszawa		782,0	Lublin	3629,0	178,9
6. Łódź		1365,0	188,3	Zielona Góra		908,5	Gdańsk	3877,0	191,1
7. Koszalin		2080,0	286,9	Białystok		925,5	Opole	4078,0	210,0
8. Olsztyn		2248,0	310,1	Gdańsk		1014,0	Bydgoszcz	4372,0	215,5
9. Zielona Góra		2302,0	317,5	Lublin		1167,5	Olsztyn	4520,5	222,8
10. Szczecin		2417,5	333,4	Łódź		1357,5	Wrocław	4630,5	238,2
11. Bydgoszcz		2937,5	405,2	Wrocław		1381,0	Warszawa	5018,2	247,3
12. Wrocław		2958,5	408,1	Koszalin		1464,5	Białystok	5288,5	260,6
13. Poznań		3029,0	417,8	Bydgoszcz		1700,0	Poznań	5405,5	266,4
14. Opole		3383,5	466,0	Szczecin		1729,0	Łódź	5648,0	278,4
15. Gdańsk		3832,5	528,6	Poznań		1782,0	Koszalin	5764,0	284,1
16. Białystok		.	.	Opole		1802,5	Szczecin	5954,0	293,4
Średnio		2145,8				1156,7		4264,9	

Tabela XII c.d.

I p.	Buraki cukrowe*			Bydło**			Trzoda chlewna**		
	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%	województwo	zł/ha	%
1. Kraków		3740,0	100,0	Olsztyn		2082,5	Łódź	1060,0	100,0
2. Rzeszów		4733,0	126,6	Poznań		2286,5	Opole	1251,0	118,0
3. Kielce		7094,0	189,7	Lublin		2804,0	Lublin	1477,0	139,3
4. Koszalin		.	.	Kraków		2916,5	Olsztyn	1525,0	143,9
5. Olsztyn		8015,0	214,3	Łódź		3017,5	Białystok	1660,0	156,6
6. Lublin		9176,0	245,3	Białystok		3100,0	Kielce	1769,5	166,9
7. Warszawa		9840,0	260,4	Opole		3267,6	Wrocław	2497,5	235,6
8. Bydgoszcz		10631,0	284,3	Rzeszów		3281,5	Kraków	2499,5	235,8
9. Opole		11830,0	316,3	Szczecin		3565,5	Warszawa	2501,0	235,9
10. Szczecin		13812,0	352,5	Zielona Góra		3595,0	Gdańsk	2796,5	263,8
11. Wrocław		13982,0	373,9	Gdańsk		3705,5	Szczecin	2956,5	278,9
12. Zielona Góra		14117,0	377,5	Wrocław		3991,0	Zielona Góra	2995,0	282,5
13. Poznań		14678,0	392,5	Bydgoszcz		4139,0	Koszalin	2997,5	282,8
14. Łódź		—	—	Warszawa		4303,5	Bydgoszcz	3029,5	285,2
15. Białystok		—	—	Koszalin		4365,5	Rzeszów	3562,5	336,1
16. Gdańsk		—	—	Kielce		.	Poznań	6181,5	583,2
		10132,2				3361,4		2547,1	

* Buraki cukrowe: dane za rok 1960/1961

** Produkcję czystą dla bydła i trzody chlewnej obliczono na 1 ha powierzchni paszowej.

wcale nie oznacza, że opłacalność hodowli trzody w tych województwach jest jednakowa. To samo odnosi się do dochodu z hektara. Dochód z hektara powierzchni paszowej dla bydła w poznańskim i olsztyńskim jest jednakowy, co jednak absolutnie nie świadczy o jednakowej opłacalności hodowli bydła w tych województwach. Podobnie dwa razy wyższy dochód z hektara i na dzień pracy w zielonogórskim w porównaniu z lubelskim w hodowli trzody chlewnej wcale nie oznacza, że zielonogórskie jest predystynowane do tego właśnie kierunku produkcji zwierzęcej.

Kryterium określającym postępowanie producenta w tym wypadku jest tzw. reguła opłacalności komparatywnej (względnej) pomiędzy produktami o zbliżonych wymaganiach w stosunku do danego nakładu. W gospodarce typu kapitalistycznego tym kryterium jest relacja wskaźnika opłacalności (zysku) pomiędzy produktami. Produkuje się ten z produktów, który w danych warunkach daje wyższe zyski. (Mimo że w skali terytorialnej opłacalność obydwu produktów może być wyższa w danym terenie w stosunku do innego). W gospodarce chłopskiej jednak wskaźnik opłacalności ze względu na odmienne kryterium celu nie jest przydatny. Poza tym obliczany przez nas wskaźnik opłacalności nie zawiera w sobie istotnego dla rolnika kryterium — efektywności wykorzystania ziemi (renty). Dlatego też analiza względnej opłacalności na przykładzie produkcji zwierzęcej przeprowadzona zostanie w oparciu o bardziej właściwe kryterium, jakim jest dla chłopa dochód globalny (produkcja czysta). Próbie takiej analizy zawiera tab. XIII. Gwoli uniknięcia nieporozumień, wyników tej tabeli nie należy traktować jako wytycznych racjonalnego rozmieszczenia produkcji. Może ona raczej posłużyć do krytyki aktualnie

Tabela XIII

Porównanie dochodu na 1 dzień pracy i na 1 ha powierzchni paszowej w produkcji bydła i trzody chlewnej

Lp.	Produkcja czysta na 1 dzień pracy w zł				Produkcja czysta na 1 ha powierzchni paszowej w zł			
	województwa	bydło	trzoda	trzoda do bydła = = 100	województwa	bydło	trzoda	trzoda do bydła = 100
1.	Rzeszów	20,5	17,5	85	Olsztyn	2 083	1 525	73
2.	Lublin	22,5	21,5	96	Poznań	2 287	6 182	270
3.	Kraków	26,5	23,5	89	Lublin	2 804	1 447	52
4.	Łódź	26,5	13,5	51	Kraków	2 916	2 457	87
5.	Białystok	26,5	33,0	125	Łódź	3 018	1 060	35
6.	Wrocław	35,5	26,5	75	Białystok	3 100	1 660	54
7.	Opole	37,0	17,0	46	Opole	3 267	1 251	38
8.	Warszawa	39,0	36,5	94	Rzeszów	3 281	3 565	104
9.	Poznań	40,0	104,5	261	Szczecin	3 566	2 957	83
10.	Szczecin	40,0	56,0	140	Zielona Góra	3 596	2 996	83
11.	Bydgoszcz	48,0	80,0	167	Gdańsk	3 706	2 797	76
12.	Koszalin	50,5	58,0	115	Wrocław	3 991	2 498	63
13.	Gdańsk	58,5	40,0	68	Bydgoszcz	4 139	3 030	73
14.	Zielona Góra	64,5	49,0	76	Warszawa	4 304	2 501	58
15.	Olsztyn	77,0	29,5	38	Koszalin	4 366	2 997	69

działających bodźców ekonomicznych w stosunku do racjonalnego rozmieszczenia.

Jak wynika z tabeli, z punktu widzenia dochodowości pracy, jako województwa zdecydowanie preferujące hodowlę bydła, należy wymienić: Olsztyn, Opole, Gdańsk, Łódź, Zieloną Górę i Wrocław. Województwa o wyższej z tego punktu widzenia opłacalności trzody chlewnej to: Poznań, Bydgoszcz, Szczecin i Białystok. Pozostałe województwa o różnicy pomiędzy tak liczoną opłacalnością trzody i bydła $\pm 15\%$, można zaliczyć do terenów o mniej więcej jednakowej opłacalności (dochodowości) obydwu kierunków. Jednakże, tak przeprowadzona analiza jest niekompletna i może prowadzić do błędnych wniosków. Niemniej istotnym kryterium, szczególnie dla drobnych producentów rolnych jest dochodowe wykorzystanie ziemi. Z tego zaś punktu widzenia obraz poprzedni ulega dość istotnym zmianom. Zdecydowana większość województw wykazuje wyższą dochodową efektywność wykorzystania ziemi pod bydło w stosunku do trzody chlewnej. Jedynie w Poznaniu w dalszym ciągu zdecydowaną przewagę ma trzoda chlewna (bekon), a w rzeszowskim i ewentualnie krakowskim różnice tak liczonej opłacalności pomiędzy trzodą i bydlęciem są stosunkowo niewielkie. Tak więc „prawda”, jak to często bywa, leży po środku i w zależności od warunków i typu społecznego i produkcyjnego danego gospodarstwa przewagę uzyskuje takie lub inne kryterium.

b. Analiza kosztów i opłacalności podstawowych produktów rolnych w gospodarstwach chłopskich w układzie dynamicznym¹

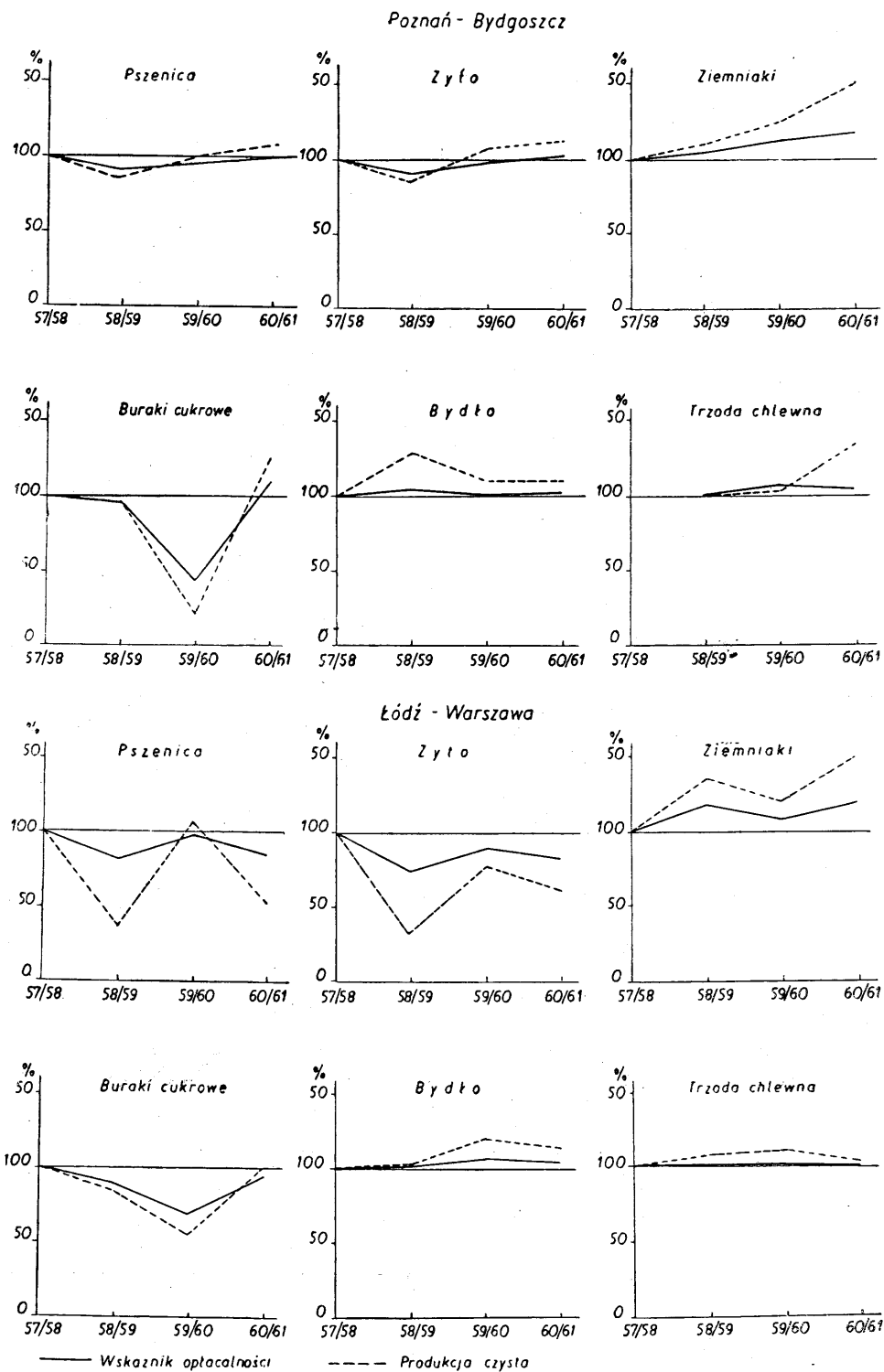
Ogólny rzut oka na kształtowanie się kosztów produkcji, cen oraz wskaźników opłacalności i dochodowości (produkcji czystej) w ich wyrażeniu absolutnym (tab. 41—52) świadczy o wzroście opłacalności podstawowych produktów rolnych na przestrzeni ostatnich lat. Szczególnie dotyczy to ziem północno-zachodnich i rejonu poznańsko-bydgoskiego. Jedynie rejon południowo-wschodni (Kielce, Lublin, Kraków i Rzeszów) prezentuje się wskaźnikami niższymi, względnie — niewiele wyższymi niż w roku wyjściowym. Ten ogólny obraz ulega jednak istotnemu zróżnicowaniu, jeśli analizować opłacalność poszczególnych produktów w wyrażeniu absolutnym, a szczególnie — względnym.

Dynamikę wskaźników opłacalności i dochodu (produkcji czystej) na dzień pracy zilustrujemy posługując się wykresami ułatwiającymi wyznaczenie ogólnej tendencji. Wykresy nie obejmują jednak województw północno-zachodnich ze względu na to, że badania kosztów na tych terenach prowadzone są dopiero od roku i nie byłoby poprawne wyprowadzanie jakichś ogólniejszych wniosków o tendencji na podstawie dwuletnich danych.

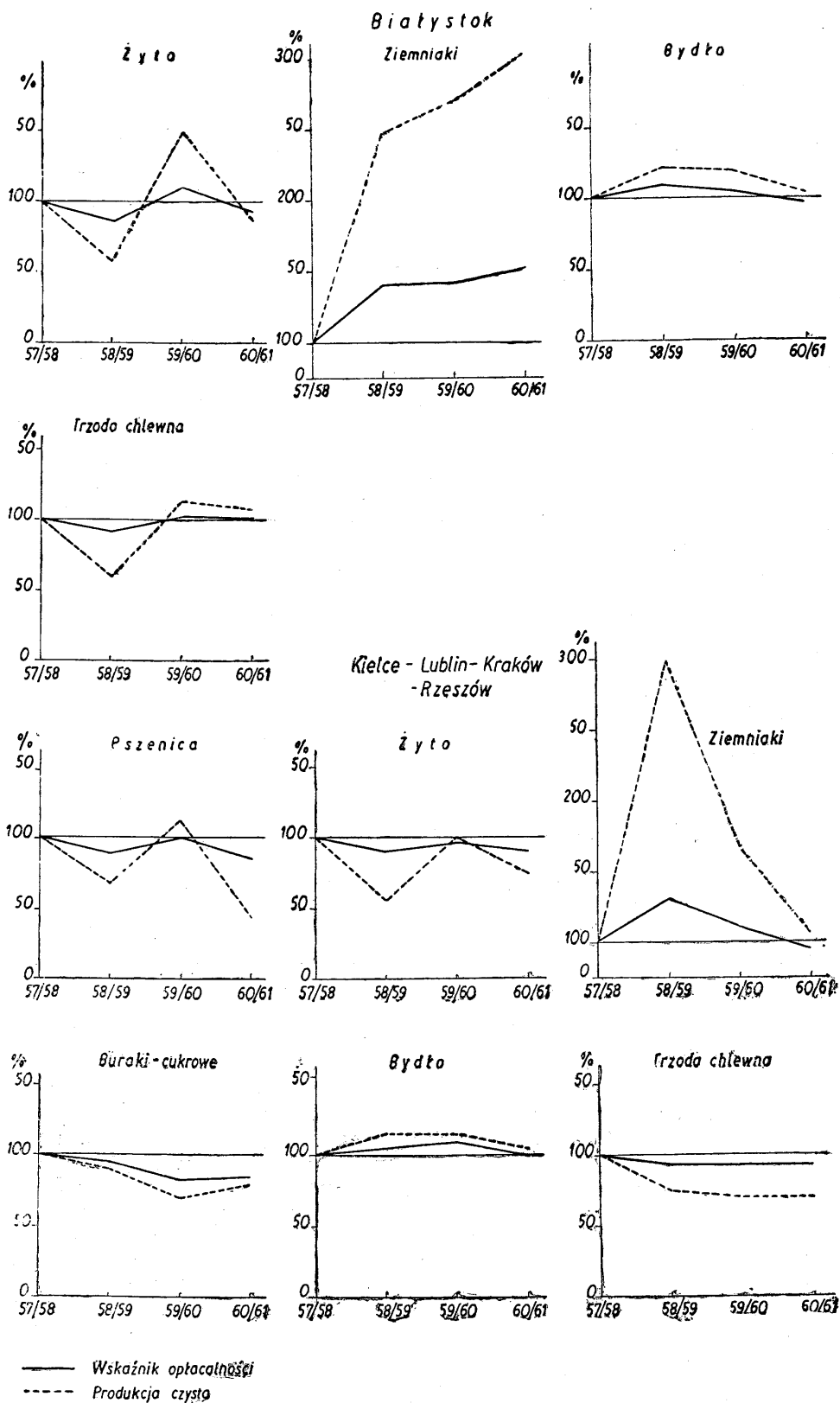
Jak wynika z wykresów, przebieg kształtowania się wskaźników opłacalności i dochodu na dzień pracy jest bardzo podobny. Wskaźnik dochodowy odzwierciedla jednak bardziej wyraziście roczną amplitudę wahań.

Rozpatrzmy zatem kształtowanie się tych wskaźników dla poszczególnych produktów w układzie dynamicznym początkowo tylko w wyrazie absolutnym. Wielkość absolutna wskaźnika opłacalności zależy co roku od następujących czynników: wartości nakładu materiałowego i nakładu pracy, cen produktów

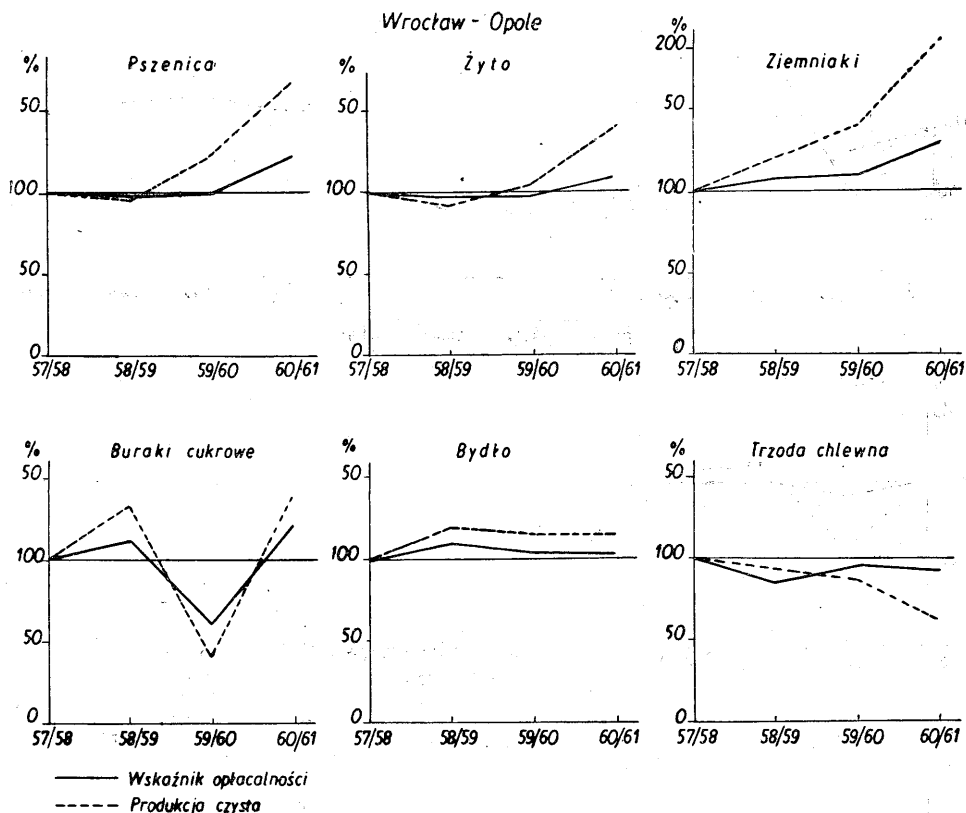
¹ Podstawę analizy stanowi część tabelaryczna (tabela 41—59) Absolutna wysokość kosztów w tej części różni się nieco od pozostałych, ze względu na konieczność zapewnienia porównywalności z poprzednimi latami. (W latach 1957/58—1958/59 stosowana była odmienna wycena wartości obornika i tzw. stanowiska).

Wykres. 1. Dynamika wskaźnika opłacalności i produkcji czystej na 1 dzień pracy

Wykres. 2. Dynamika wskaźnika opłacalności i produkcji czystej na 1 dzień pracy

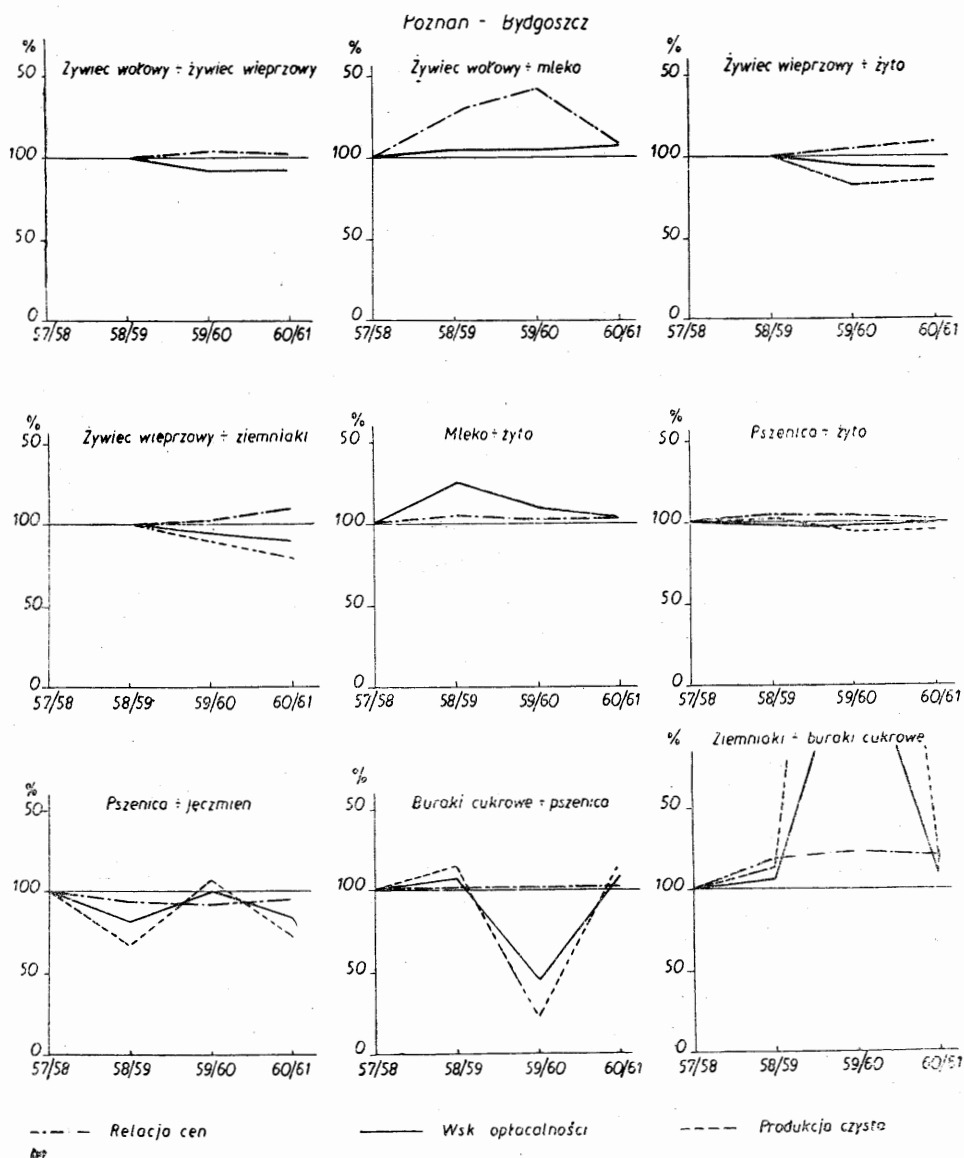

Wykres 3. Dynamika wskaźnika opłacalności i produkcji czystej na 1 dzień pracy

i wielkości uzyskanej w danym roku produkcji (plonów, wydajności jednostkowej zwierząt). W produkcji roślinnej coroczne wahania plonów mogą szczególnie silnie zakłócać przebieg ogólnego trendu i dlatego wyciąganie dalej idących wniosków na podstawie jednorocznych wahań byłoby błędne. Rozpiętość amplitudy wahań, silnie zaznaczona np. w wypadku buraków cukrowych i pszenicy ma jednak w rozumowaniu opłacalnościowym istotne znaczenie — mówi mianowicie o stopniu ryzyka związanym z daną produkcją.

W produkcji roślinnej w sposób najbardziej jednoznaczny zaznaczony jest na przestrzeni ostatnich lat wzrost absolutnej opłacalności (dochodowości) ziemniaka. Dotyczy to wszystkich rejonów kraju, z wyjątkiem rejonu południowo-wschodniego. Wpływała na to utrzymująca się do ubiegłego roku tendencja wzrostu cen i pewna obniżka kosztów z tytułu wzrostu plonów.

W produkcji zbożowych tendencja wzrostu opłacalności jest znacznie słabiej zaznaczona. Pewna obniżka kosztów jednostkowych wynikająca ze wzrostu plonów nie wszędzie w jednakowym stopniu zrekomensowała lekko zniżkową tendencję spadku cen w latach ubiegłych. Spośród roślin zbożowych w sposób wyraźny zaznaczył się wzrost opłacalności pszenicy w rejonie wrocławsko-opolskim oraz na terenie ziem północno-zachodnich (z wyjątkiem olsztyńskiego). Wpłynęła na to istotna obniżka kosztów jednostkowych, głównie

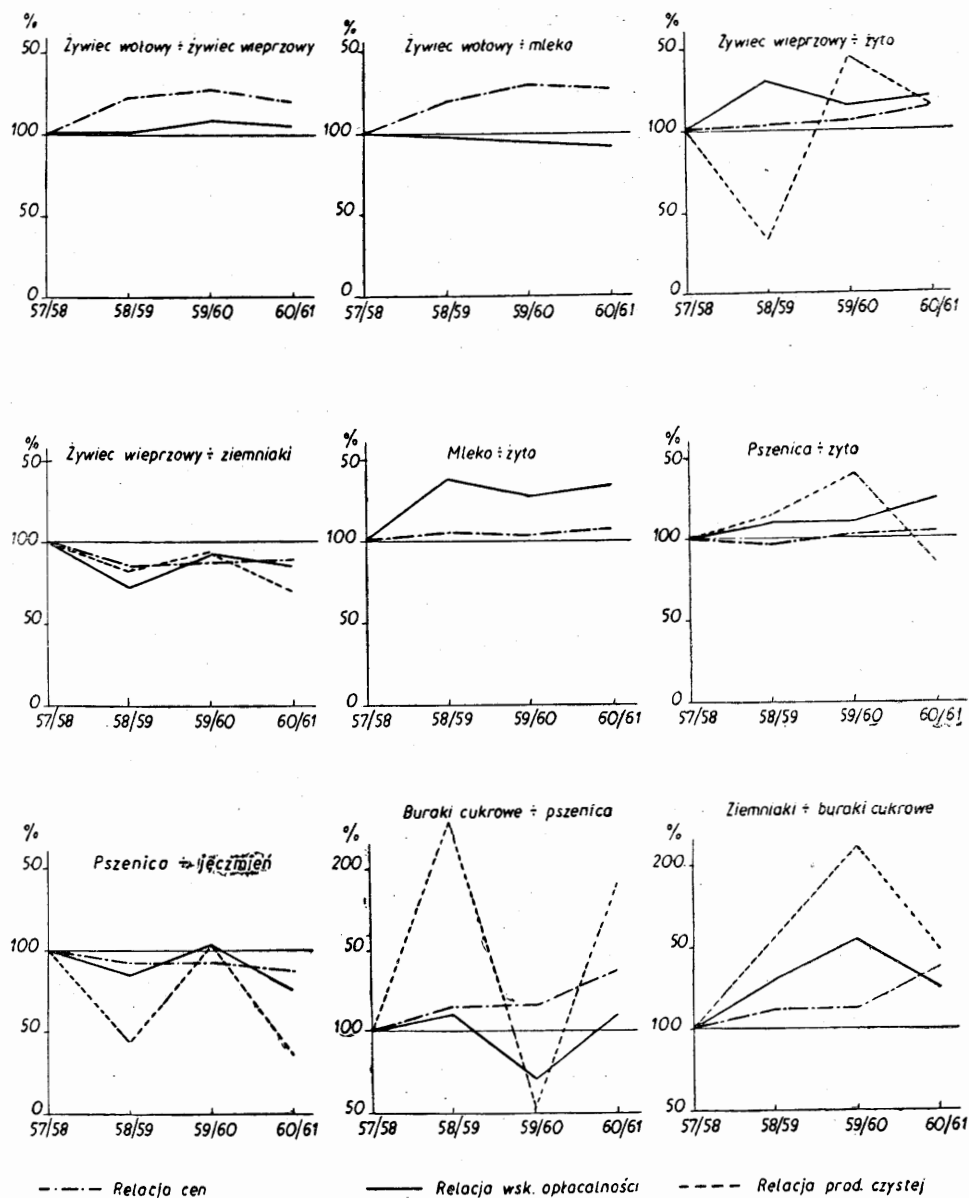

Wykres. 4. Dynamika relacji cen, relacji wskaźnika opłacalności i relacji produkcji czystej na 1 dzień pracy

z tytułu wzrostu plonów na tych terenach. Jeszcze silniej i to we wszystkich rejonach wzrosła opłacalność jęczmienia.

Wskaźniki opłacalności żyta (i owsa) ze względu na w zasadzie absolutny charakter tych produktów mają raczej formalny charakter. Co się tyczy buraka cukrowego, to po przejściowym załamaniu w 1959/1960 roku wskutek spadku plonów, poziom opłacalności ma charakter ustabilizowany z pewną tendencją zwykłą na terenie ziem północno-zachodnich i rejonu wrocławsko-opol-

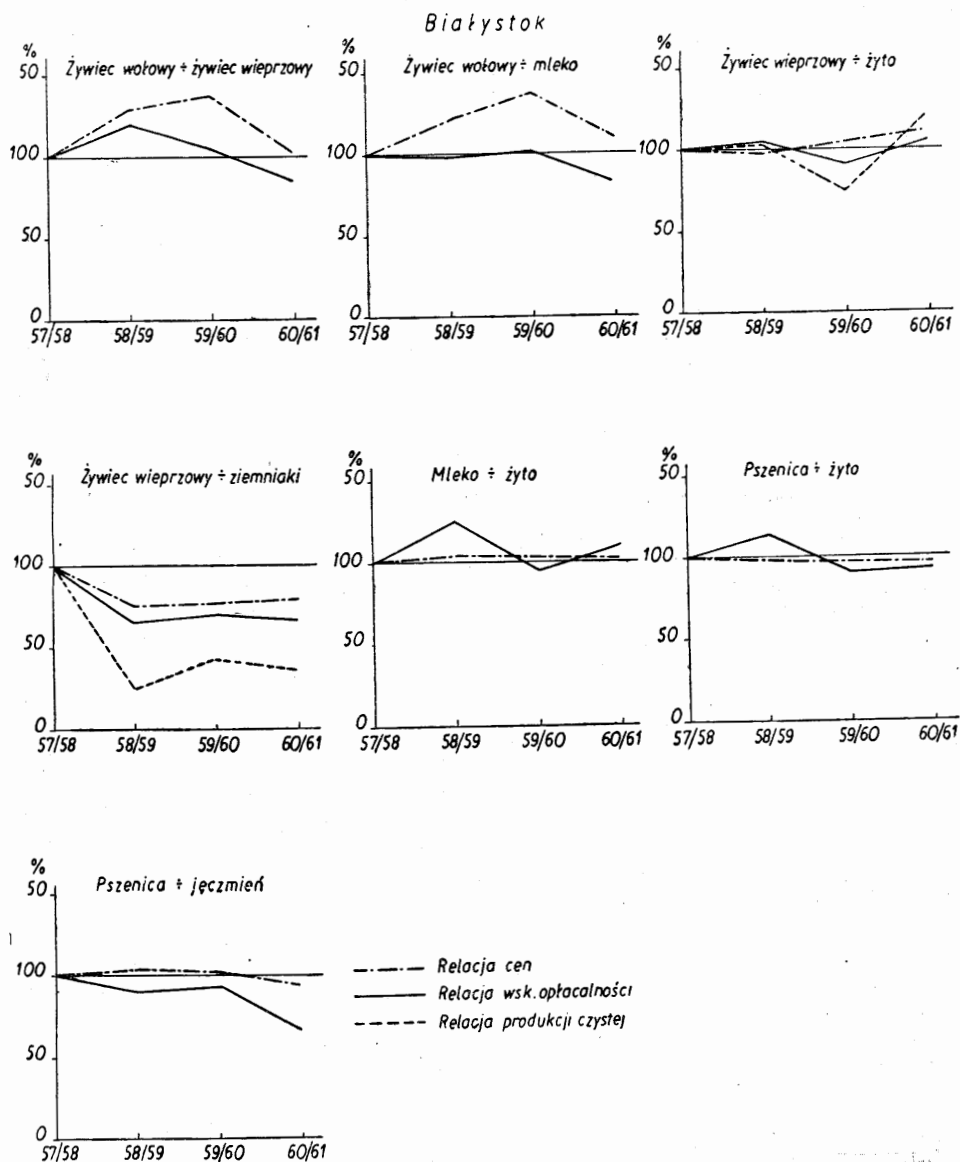
Warszawa - Łódź

Wykres. 5. Dynamika relacji cen, relacji wskaźnika opłacalności i relacji produkcji czystej na 1 dzień pracy

skiego oraz zaznaczającą się tendencję zniżkową w rejonie południowo-wschodnim.

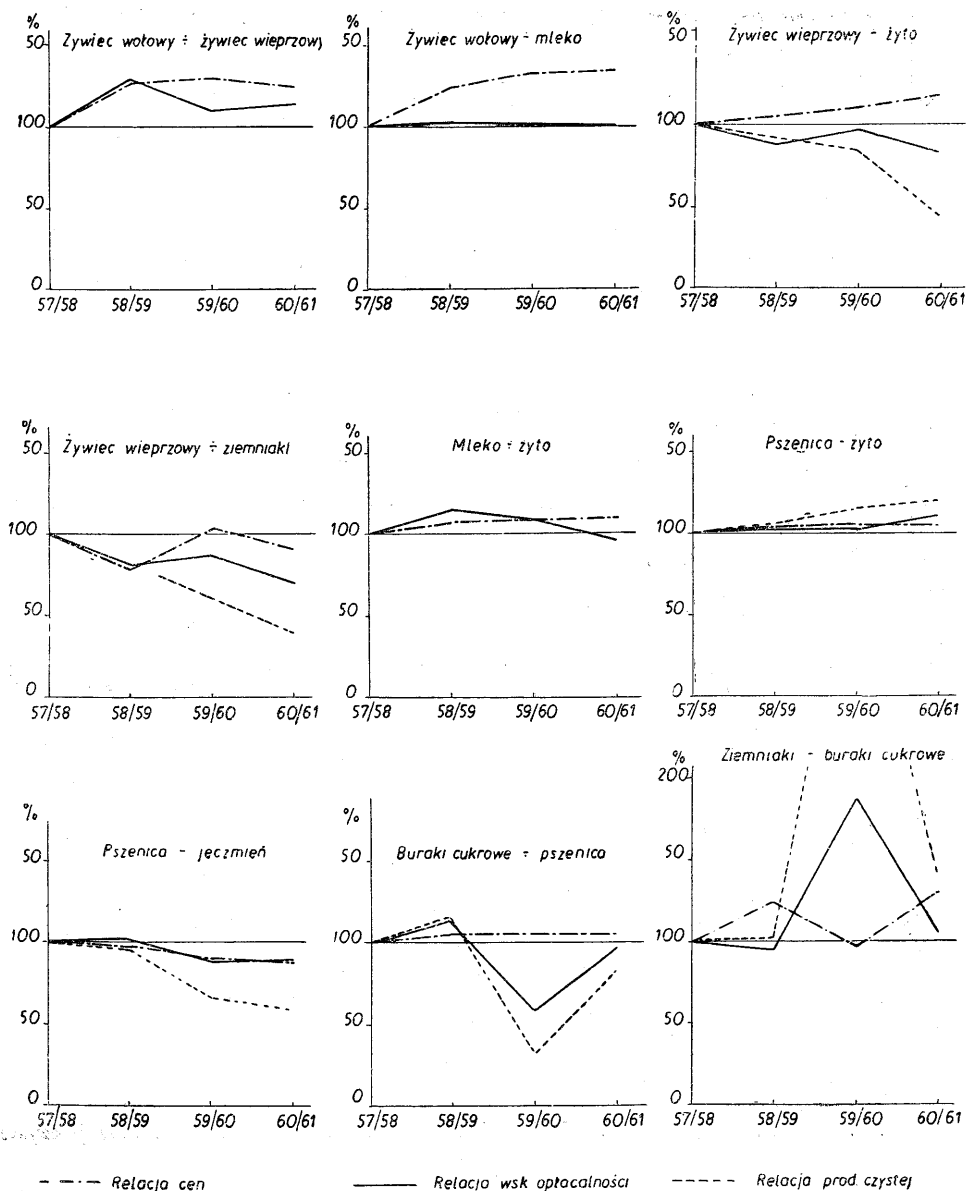
W produkcji bydłowej (mleko-żywiec łącznie) po początkowym okresie istotnego wzrostu opłacalności zaznaczyła się w ostatnim roku tendencja stagna-

Wykres. 6. Dynamika relacji cen, relacji wskaźnika opłacalności i relacji produkcji czystej na 1 dzień pracy

cyjna, a nawet spadkowa w większości województw. W trzodzie chlewnej wzrost opłacalności miał miejsce w województwach północno-zachodnich i w rejonie poznańsko-bydgoskim. Na pozostałym obszarze kraju wystąpiło pogorszenie się wskaźników opłacalności i dochodowości, zwłaszcza w rejonie wrocławsko-opolekim (wzrost kosztów z tytułu wzrostu ceny ziemniaka).

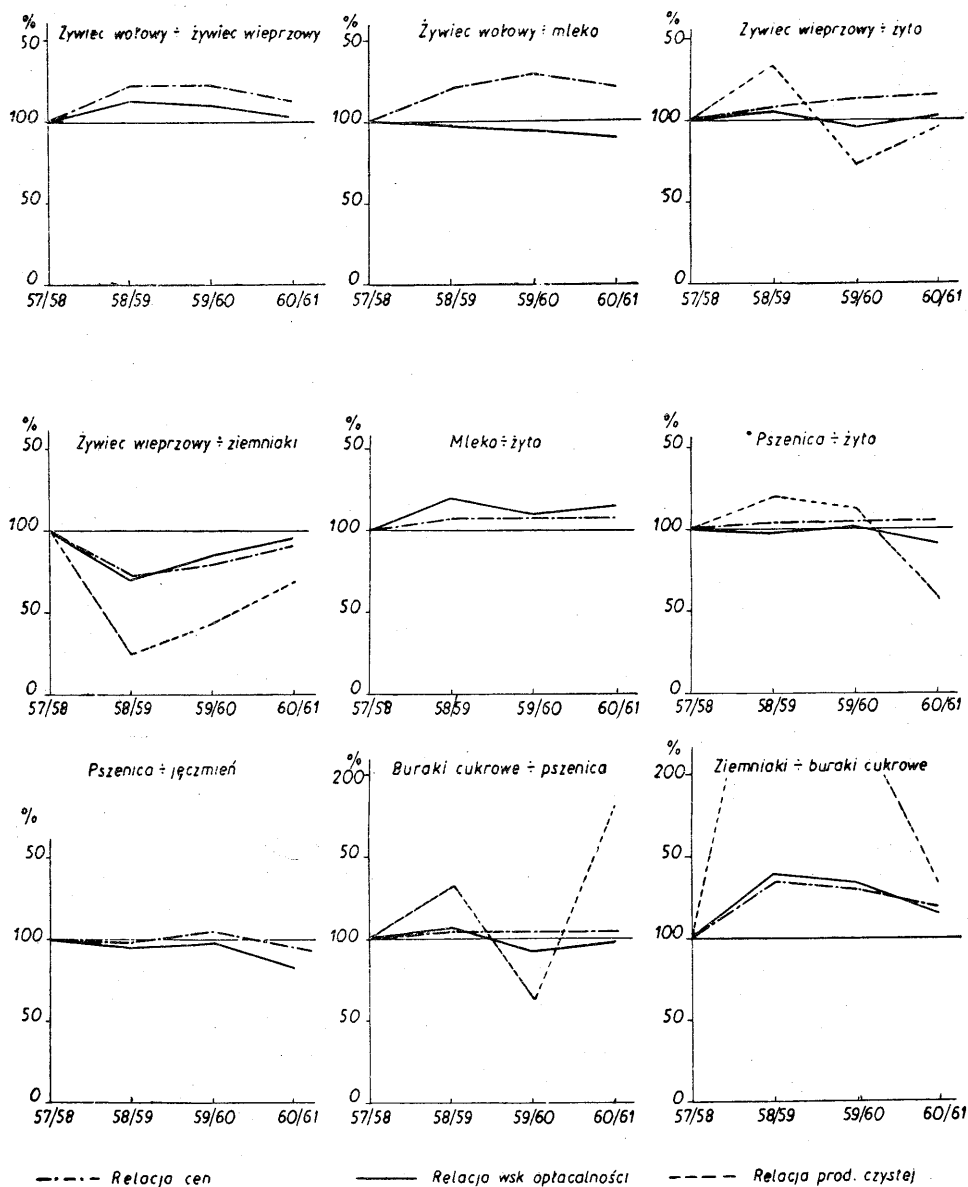
Wrocław - Opole

Wykres. 7. Dynamika relacji cen, relacji wskaźnika opłacalności i relacji produkcji czystej na 1 dzień pracy

Wskaźniki opłacalności, czy dochodowości w wyrazie absolutnym mają jednak ograniczoną przydatność dla analizy tych kategorii, szczególnie w gospodarce chłopskiej. Równoległe z nimi należy brać pod uwagę te wskaźniki

Kielce - Lublin - Kraków -
- Rzeszów

Wykres. 8. Dynamika relacji cen, relacji wskaźnika opłacalności i relacji produkcji czystej na 1 dzień pracy

w wyrażeniu względnym. One bowiem w ostatecznym rachunku stanowią decydujące kryterium wyboru kierunku produkcyjnego. Podstawa tych relacji może być różna. Może ona wynikać z konkurencyjności w stosunku do wspólnego

nakładu (materiałowego lub pracy) — np. relacja pomiędzy opłacalnością produkcji pochodzenia bydłowego i trzody chlewnej. W produkcji roślinnej często podstawą odniesienia będzie powierzchnia uprawna (jakość gleby) — np. relacja pomiędzy pszenicą i jęczmieniem, pszenicą i burakiem cukrowym itp.¹. Odrębną grupę stanowią relacje pomiędzy produktem i właściwym mu nakładem (np. relacje pomiędzy żywcem wieprzowym i ziemniakami, czy też mlekiem i żytem, jako reprezentantem pasz treściwych). Do pomyslenia są wreszcie relacje pomiędzy nakładami substytucyjnymi w stosunku do danego produktu (ziemniaki-zboże w stosunku do żywca wieprzowego).

W analizie relatywnej opłacalności najczęściej stosowanym wskaźnikiem jest relacja cen. Wskaźnik ten jednak tylko do pewnego stopnia i nie zawsze prawidłowo odzwierciedla rzeczywistą relatywną opłacalność. Nie uwzględnia on bowiem ruchu kosztów, nie zawsze jednoznaczniego z ruchem cen. Np. relacja cen pomiędzy żywcem wołowym i wieprzowym może nie ulec zmianie, przy jednoczesnej istotnej zmianie relacji kosztów. Nieurodzaj siana nie odbija się na kosztach produkcji wieprzowiny, a wyższa cen pasz treściwych, czy też ziemniaka znacznie silniej wpływa na opłacalność produkcji trzody chlewnej niż bydła. Dodać do tego należy, że relacje cen w naszych warunkach znacznie słabiej reagują na ruch podaży, kształtowanie się plonów i produktywności zwierząt. Z tego względu w tablicach analitycznych wprowadziliśmy obok wskaźników relacji cen, również wskaźniki relacji opłacalności i relacje dochodowości (produkcji czystej na dzień pracy) dla poszczególnych par produktów.

I w tym wypadku gwoili lepszej czytelności ilustrujemy dynamikę tych relacji na odpowiednich wykresach.

Jak wynika z wykresów, przebieg dynamiki relacji cen jest w większości wypadków odmienny niż przebieg relacji wskaźników opłacalności, czy też dochodowości (produkcji czystej). W zależności od pary produktów i warunków bądź relacja cen, bądź też relacja opłacalności (dochodowości) lepiej nadaje się do analizy relatywnej opłacalności produktów.

Żywiec wołowy: żywec wieprzowy (bydło-trzoda). Relatywna opłacalność (dochodowość) po okresie względnej poprawy na rzecz wołowiny uległa w ostatnim roku pewnemu pogorszeniu, głównie z uwagi na pogorszenie się relacji cen żywca wołowego do wieprzowego. W roku 1960/1961 notuje się pewną obniżkę ceny żywca wołowego przy jednoczesnym wzroście ceny żywca wieprzowego (szczególnie typu mięsnego).

Koszty produkcji żywca wołowego nie uległy w tym okresie istotniejszym zmianom. Pewien nieznaczny wzrost zaznaczył się jednak we wszystkich województwach z wyjątkiem północno-zachodnich. Mimo pewnego pogorszenia się absolutnej opłacalności produkcji trzody chlewnej, relatywna opłacalność przesunęła się w kierunku żywca wieprzowego. Jedynym wyjątkiem jest tu rejon wrocławsko-opolski, w którym relatywna opłacalność żywca wołowego wzrosła wskutek silnego wzrostu kosztów produkcji trzody chlewnej.

Żywiec wołowy: mleko. Relatywna opłacalność przesunęła się w kierunku mleka. Ceny mleka lekko wyżkowały przy jednoczesnej pewnej obniżce cen żywca wołowego.

Mleko : żyto — w relatywnej opłacalności tych produktów po roku 1958/1959 nie nastąpiły istotniejsze przesunięcia. Wyraźniejsze pogorszenie się relacji ma miejsce tylko w rejonie wrocławsko-opolskim.

¹) Zjawisko komplementarności może tu przeciwdziałać konkurencyjności (np. problem zachowania właściwego następstwa roślin).

Żywiec wieprzowy — żyto i żywiec wieprzowy — ziemniaki. Ogólnie rzecz biorąc okres do roku 1960/1961 charakteryzuje się poprawą relacji w stosunku do żyta (pewne załamanie w 1959/1960 roku). Jednakże w niektórych terenach (rejon poznańsko-bydgoski, a szczególnie wrocławsko-opolski) relacja ta uległa pogorszeniu. Natomiast pogarszanie się relacji w stosunku do ziemniaków utrzymywało się do roku 1960/1961 włącznie. Szczególnie silne pogorszenie relacji w stosunku do żyta i ziemniaków miało miejsce w tym okresie w rejonie wrocławsko-opolskim i zielonogórskim. Mimo spadku kosztów ziemniaków w ostatnim okresie w większości województw ceny ziemniaka wykazują dalszą tendencję wzrostową (rośnie opłacalność sprzedaży ziemniaka — maleje opłacalność spasanja).

W produkcji roślinnej warto zwrócić uwagę na relację opłacalnościową **pszenica—żyto** oraz **pszenica—jęczmień** z uwagi na tendencje rozszerzenia arealu pszenicy. Jeśli uwzględnić roczne fluktuacje z tytułu wahliwości plonów, można stwierdzić, że relacja opłacalności produkcji pszenicy w stosunku do żyta nie wykazuje istotniejszych zmian z wyjątkiem może rejonu południowo-wschodniego, gdzie uległa ona pewnej poprawie. Natomiast relacja w stosunku do jęczmienia uległa w większości województw, z wyłączeniem rejonu północno-zachodniego, pogorszeniu na niekorzyść pszenicy.

Relacja pomiędzy **burakiem i pszenicą** nie wykazuje istotniejszych przesunięć, jeśli abstrahować od nieurodzajnego dla buraka 1959/1960 roku. Natomiast relacja **ziemniak—burak cukrowy** zaczęła się przesunąć na korzyść buraka.

× × ×

Interesujące może być również zestawienie, który z analizowanych produktów okazał się w roku 1960/1961 najbardziej opłacalny w poszczególnych rejonach relatywnie w stosunku do żyta, jako produktu podstawowego. Wskaźniki te kształtują się następująco: w rejonie Gdańsk—Koszalin—Szczecin—buraki cukrowe i pszenica; Olsztyn — bydło i ziemniaki; Zielona Góra — buraki cukrowe i pszenica; Poznań, Bydgoszcz — buraki cukrowe, jęczmień; Łódź — Warszawa — ziemniaki, buraki cukrowe; Białystok — ziemniaki i trzoda; Kielce, Lublin, Kraków, Rzeszów — buraki i trzoda; Wrocław i Opole — buraki i pszenica.

Pozostaje na zakończenie tego materiału wymienienie kilku uwag na temat perspektyw roku 1961/1962 w odniesieniu do opłacalności produkcji podstawowych produktów rolnych w gospodarce chłopskiej.

Wysokie plony 1961 roku, ziemniaków i buraków cukrowych niewątpliwie wpłyną na poważną obniżkę kosztów tych produktów i wzrost ich absolutnej opłacalności.

Zarysowująca się spadkowa tendencja cen zbóż uległa jednak zahamowaniu. Nastąpiła równocześnie podwyżka cen pasz treściwych. Podwyżka ta kompensowana jest częściowo podniesieniem w szeregu województw cen żywca wieprzowego typu mięsnego. Jednak obniżka cen ziemniaków przy wzroście cen pasz treściwych może spowodować przesunięcie się na spasanie ziemniakiem, pogorszenie się standartu żywca wieprzowego i obniżenie opłacalności żywca typu mięsnego, mimo podwyżki ceny. Jak wynika z danych rachunkowości IER, pasze kupne stanowią przeciętnie ca 20% w ogólnej wartości pasz w gospodarstwach chłopskich, a w poznańskim dochodzą do 30% (tab. XIV). W wypadku niskiego urodzaju zbóż w 1962 roku, przy obecnych wysokich cenach pasz treści-

Tabela XIV

Udział pasz kupnych w ogólnej wartości pasz¹

Rejony	Pasze razem	W tym		Udział pasz dokupionych w wartości ogólnej pasz
		pasze własne	dokupno	
Północno-zachodni	139 040	116 574	22 466	16,2
Północno-wschodni	138 326	115 611	22 715	16,4
Zachodni-graniczny	142 918	117 871	25 047	17,5
Środkowo-zachodni	187 236	131 247	55 989	29,9
Środkowo-wschodni	139 897	105 080	34 727	24,8
Wschodni-graniczny	131 330	111 306	20 024	15,2
Północno-zachodni + górsko-zachodni	181 414	155 107	26 307	14,5
Górnictwo-przemysłowy	193 298	167 058	26 240	13,6
Południowy wschodni	141 258	117 205	24 053	17,0
Górsko-wschodni	102 063	86 903	15 160	14,9
	1 496 690	1 223 962	272 729	18,2

¹ Według danych rachunkowości rolnej IER 1959/1960

TABELE POMOCNICZE

Tabela A

Mleczność krów i produkcja żywca w przeliczeniu na 1 krowę

Województwo	1957/58 GUS	1958/59 GUS	1959/60 GUS	Produkcja żywca w kg
Warszawa	1891	1878	1989	101,9
Bydgoszcz	2111	2213	2276	123,1
Poznań	2077	2091	2211	116,4
Łódź	1915	2003	2071	133,0
Kielce	1730	1712	1786	122,5
Lublin	1777	1835	1933	97,6
Białystok	1677	1698	1700	100,5
Olsztyn	—	—	2315	—
Gdańsk	—	—	2260	—
Koszalin	—	—	2169	—
Szczecin	—	—	2252	—
Zielona Góra	—	—	2168	—
Wrocław	2108	2138	2232	102,5
Opole	2103	2105	2254	72,4
Kraków	1798	1834	1850	90,6
Rzeszów	1808	1815	1842	105,5

ciwych opłacalność produkcji trzody chlewnej może się załamać. W każdym razie przestawianie się na kierunek mięsny bez zagwarantowania rezerw pasz treściwych może okazać się ryzykowne. Jednocześnie wzrost cen pasz treściwych może przyhamować wzrost mleczności (obniżyć krańcową opłacalność).

Tabela B

Umowna opłata pracy w latach 1957/58–1960/61

Opłata pracy (w zł za 1 godzinę)	Według średniej stawki PGR				Według dochodu rolniczego dla roku 1959/60
	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	
Przeciętna	5,00	5,10	5,40	5,40	4,70
Produkcja zwierzęca	3,75	3,82	4,05	4,05	3,53
Produkcja roślinna	6,58	6,72	7,11	7,11	6,18

Tabela C

Wskaźnik wzrostu ubezpieczeń dla 4 zbóż, bydła i koni przyjęty do szacunku w latach 1957/58 – 1960/61 rok 1957/58 = 100

Województwo	4 zboża			Bydło			Konie		
	58/59	59/60	60/61	58/59	59/60	60/61	58/59	59/60	60/61
Warszawa	101,8	102,2	100,9	100,1	101,6	109,3	100,4	100,3	101,5
Bydgoszcz	99,9	100,1	101,6	102,9	103,0	105,5	108,2	108,4	107,7
Poznań	100,7	100,1	99,0	102,2	105,6	122,0	105,6	104,4	100,6
Łódź	101,1	101,1	102,4	100,1	100,2	100,4	100,1	99,9	100,1
Kielce	100,5	99,9	100,1	100,0	102,0	102,7	102,7	101,9	101,5
Lublin	100,4	98,1	99,3	100,9	102,3	104,5	101,9	103,3	104,6
Białystok	98,6	102,2	102,6	100,1	100,2	100,4	100,1	99,9	100,1
Olsztyn	—	100,0	97,4	—	100,0	110,3	—	100,0	103,8
Gdańsk	—	100,0	101,0	—	100,0	103,7	—	100,0	101,6
Koszalin	—	100,0	98,0	—	100,0	101,4	—	100,0	103,9
Szczecin	—	100,0	100,7	—	100,0	109,5	—	100,0	93,4
Zielona Góra	—	100,0	99,0	—	100,0	104,9	—	100,0	100,5
Wrocław	102,0	100,7	100,0	109,8	109,5	112,9	119,7	119,0	117,9
Opole	100,5	100,5	98,2	103,7	104,9	110,7	124,6	127,5	136,8
Kraków	98,5	97,3	97,3	101,5	106,2	112,2	99,8	108,6	113,4
Rzeszów	97,8	97,8	98,6	100,0	107,0	99,7	100,1	100,2	97,7

Wskaźnik wzrostu zużycia nawozów mineralnych

Wyszczególnienie	N	P	K
Wskaźnik wzrostu zużycia	99,7	99,3	118,9
Wskaźnik wzrostu cen	95,9	100,7	100,0

4. Tabele nakładów, kosztów jednostkowych i opłacalności produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich w latach 1959/60 i 1960/61

Spis tabel

Treść

Nr tab.

- 1 — Porównanie kosztów jednostkowych poszczególnych produktów kalkulowanych według różnej wyceny pracy w roku 1959/60.
- 2 — Porównanie kosztów jednostkowych poszczególnych produktów kalkulowanych według różnej wyceny pracy w roku 1960/61.
- 3 — Nakłady na produkcję pszenicy w roku 1959/60.
- 4 — Nakłady na produkcję pszenicy w roku 1960/61.
- 5 — Nakłady na produkcję żyta w roku 1959/60.
- 6 — Nakłady na produkcję żyta w roku 1960/61.
- 7 — Nakłady na produkcję jęczmienia w roku 1959/60.
- 8 — Nakłady na produkcję jęczmienia w roku 1960/61.
- 9 — Nakłady na produkcję owsa w roku 1959/60.
- 10 — Nakłady na produkcję owsa w roku 1960/61.
- 11 — Nakłady na produkcję ziemniaków w roku 1959/60.
- 12 — Nakłady na produkcję ziemniaków w roku 1960/61.
- 13 — Nakłady na produkcję buraków cukrowych w roku 1959/60.
- 14 — Nakłady na produkcję buraków cukrowych w roku 1960/61.
- 15 — Nakłady na produkcję siana łąkowego w roku 1959/60.
- 16 — Nakłady na bydło w przeliczeniu na 1 krowę w roku 1959/60.
- 17 — Struktura nakładów na bydło w przeliczeniu na 1 krowę w roku 1959/60.
- 18 — Nakłady na bydło w przeliczeniu na 1 krowę w roku 1960/61.
- 19 — Struktura nakładów na bydło w przeliczeniu na 1 krowę w roku 1960/61.
- 20 — Nakłady na produkcję 100 kg żywca trzody chlewnej w roku 1959/60.
- 21 — Struktura nakładów na produkcję 100 kg żywca trzody chlewnej w roku 1959/60.
- 22 — Nakłady na produkcję 100 kg żywca trzody chlewnej w roku 1960/61.
- 23 — Struktura nakładów na produkcję 100 kg żywca trzody chlewnej w roku 1960/61.
- 24 — Nakłady na utrzymanie 1 konia w przeliczeniu na sztukę dużą w roku 1959/60.
- 25 — Struktura nakładów na utrzymanie 1 konia w przeliczeniu na sztukę dużą w roku 1959/60.
- 26 — Nakłady na utrzymanie 1 konia w przeliczeniu na sztukę dużą w roku 1960/61.
- 27 — Struktura nakładów na utrzymanie 1 konia w przeliczeniu na sztukę dużą w roku 1960/61.
- 28 — Nakłady w zł na owce w przeliczeniu na 1 sztukę dorosłą w roku 1959/60.
- 29 — Struktura nakładów na owce w przeliczeniu na 1 sztukę dorosłą w roku 1959/60.
- 30 — Nakłady w zł na owce w przeliczeniu na 1 sztukę dorosłą w roku 1960/61.
- 31 — Struktura nakładów na owce w przeliczeniu na 1 sztukę dorosłą w roku 1960/61.
- 32 — Udział nakładu pracy w ogólnej wartości nakładów.
- 33 — Płość skarmionych pasz w przeliczeniu na 1 krowę w latach od 1957/58 do 1959/60.
- 34 — Powierzchnia paszowa w arach w przeliczeniu na 1 krowę.
- 35 — Płość skarmionych pasz w kg w przeliczeniu na 100 kg przyrostu trzody chlewnej w latach od 1957/58 do 1959/60.
- 36 — Powierzchnia paszowa w arach w przeliczeniu na 100 kg przyrostu trzody chlewnej.
- 37 — Płość skarmionych pasz w q w przeliczeniu na 1 konia w latach 1956/57 do 1959/60.